

Az írás ördöge

Németh László drámájának ősbemutatója Szegeden

Mivel adhat jelentőséget önmagának egy vidéki színház? Ez a kérdés évről-évre fölmerül a fővároson kívül rekedt színházak vezetőiben, rendezőiben, s ki-ki a maga lehetőségei, képességei szerint próbál rá válaszolni. Némelyek úgy, hogy halottaiból támasztanak fel régi magyar drámákat, mások fiatal jelenkori szerzőkkel kísérleteznek. Az előbb említett igyekezet gyakran a romantika életképtelenség bizonyult színjátékát lopja vissza a színpadra, az utóbbi nem egyszer a földhöz tapadt naturalizmust csempészi a közönség elé. Azt hiszem mindkettőre mondhatnánk példákat vidéki színjátszásunkból. De példa van — éppen most szolgáltatva többek között a Szegedi Színház — arra is, hogy a vidéki együttes olyan eredeti írói gondolatok közvetítésével hívja fel magára az ország figyelmét, amelyekkel egycsapásra részese, sőt alakítója lehet a hazai színházkultúrának. Hiszen Németh László új drámáját nem csak azért nem lehet a langyos vállveregető kritikák hatáskörébe utalni, mert szerzőjének neve eleve ráirányítja a figyelmet, hanem azért sem, mert ez a színpadi mű egy alkotó életútjának summáját adja.

A függöny szétnyílik s a puritán szigorúsággal leszűkített színpadon nem a darabbeli főhős, Semmelweis életének díszletei, hanem — Bartha László fallá összeharódo képein — Németh László történelmi drámáinak hősei magasodnak a közönség előtt. És velük — mindazokkal akiknek testébe az író beeköltöztette szellemét — néz szembe a közönségnek hátatfordító Semmelweis is. Író és rendező tehát már az első pillanatban meggyőzi a nézőt, hogy a dráma, amely lejátszódik előtte nem Semmelweis, hanem az ördöggel, az írás ördögével viaskodó íróé elsősorban.

Összefoglalással, végső tanulsággá pedig nem azáltal válik, hogy Németh László meghamisítja a tudománytörténet nagy alakjának tényleges tragédiáját, hanem úgy csoportosítja életének valóságos tényeit, hogy azok — messze kerülve minden drámaírásra magától értetődően kínálkozó motívumtól — az eszmét írással szolgáló megszállott alkotó drámájává adódnak össze.

Az irodalomtörténészek majd okos precizitással elrendezik az új Németh László drámát az életmű egészében, helyet szorítanak neki a történelmi alakok ürügyén írt más színpadi munkái között; nem is tudnék, nem is akarok a hivatalukba avatkozni. A színházba feledkező néző dolga amúgysem a hasonlíttatás, összehasonlás, az előzmények kutatása, hanem az önmagára döbbenés a szerző, a rendező, s valamennyi a darab eszméjét hordozó közreműködő segítségével. Jelen esetben annál mélyebb a rádöbbenés Németh László igazságára, minél kevésbé ismeretlenek a néző előtt az írás ördögének praktikai, s annál távolibb idegenebb Semmelweis színpadi viaskodása, minél ritkábban kísértette meg az ördög az írásdüh ön- és környezetpusztító köntösbén. Mert Németh László Semmelweisének sorsáról jelenetről-jelenetre kopik le minden olyan konfliktus, amely természetesen lehetne egy róla szóló dráma alapja. Az első jelenetekben amolyan kedves embernek ismerjük meg, aki még a könnyre fakasztott vizsgázó bábánvendékek között is ártatlanul „bogaras” tudósnak tűnik a klóros kézmosás örökös hangoztatásával. A jóbarát Markusovszky maga se tudja, hogy az írás ördögét szabadítja a rokonszenves orvosra, amikor némi zsurnalista frázist is segítségül hívva rábírja, hogy felfedezéséért írásban is sikra szálljon. A dráma a továbbiakban végigkíséri a folyamatot az ördög elszabadulását, Semmelweis szellemén egészen addig a pontig, amelyről a volt kedves emberből összeférhetetlen megszállott lesz, eleven sorompó tudományos eszméi igazsága és azok megvalósulása között.

Lendvay Ferenc rendezésében teljes érvéreműséggel bontakozik ki ez a folyamat s a díszletek me Gombár Judit komoran egyszerű jelmezeinek se-

gítségével megfosztódik minden korhoz kötődő esetlegességtől. Ezt a rendezői elvet követi Semmelweis megtestesítőjeként Nagy Attila játéka is, aki a nyitójelenetben kissé túlzottan is félszeg magatartása után a megszállott tudós alakításában talál igazán magára. Játékának meggyőző ereje olyan arányban fokozódik, ahogy Semmelweisen úrrá lesz az írás ördöge, s ott a legmagávalragadóbb, ahol az ördög teljes erővel tobzódik az áldozatává lett tudós. Semmelweis alakjának végleit ellensúlyozza, kicsit annak jobbik, józanabbik feleként a Bicskey Károly által megjelenített Markusovszky szerkesztő. Ő az, aki az írástól irtózó tudóst föllájtja az ostobaság ellen, és Ő az, aki a nyílt leveleket fogalmazó író — mert itt már az írás fontosabb, mint maga a tudományos felfedezés — megmondta mérlegelésre készíti. Kettőjük egymást kiegyensúlyozó párbeszédében, amelyben Markusovszky igaza Bicskey Károly hangján épp olyan szuggesztíven szól, mint Semmelweis Nagy Attila közvetítésével kissé mindig a háttérből szólal meg Semmelweisé. Lőrinczy Éva mértéktartó, önmaga jelentőségét tudó alakításának köszönhető, hogy ez a viszonylag halvány nőalak se előtérbe nem tolja magát, se az áldozat-feleség konvencionális szerepelfogásával nem lop érzélgősséget a darabba. Ugyancsak okos, szolid játék-móddal alakítják a dráma légkörét epizód szerepeikben Bányörgyi Károly, Kormos Lajos, Miklós Klára, Mentés József és Janka Béla is.

Nem tudom mennyire lesz Németh László drámája a közönség darabja. Hiszen alig hasonlít azokhoz a színpadi művekhez, amelyek egy-egy nagy alkotó tragédiáját próbálták megfogalmazni. De szinte kötelező leckének ajánlhatnánk mindazoknak, akik magukat kelleve most kezdenek kacérkodni az írás ördögével, s azt hiszik büntetlenül, a végső tanulság vállalása nélkül ki-kezdhetnek vele.

FENÁKEL JUDIT

Sándor György humorista az Aulában

Tizenhatodikán este kétszer egy órán át hallottuk Sándor György humoristát. Önmaga definíciójában egyébként tévedett, sokkal inkább politikus, mint moralista. Az viszont igaz, hogy a legkétségbeesettebb, legszomorúbb módját választotta az előadásnak; a humor. S amit célba vett, tudniillik a közömbösséget, az már az előadás előtt szívdertően jelen volt — szemléletes és közelről is látható jó okot szolgáltatva a szatírának —, félig sem volt közönséggel az Aulában.

Furcsa, s ritka humor a Sándor Györgyé. Az ember nevet, s azután mintha hirtelen szöveget vernének hátgerincébe, valahova vissza akar útni, de nem mozdulhat, újra nevetni kell, és már tudja — újabb szög következik, meg is kapja. Nem, nem homogén a műsor, hisz körüljárja a nézőt, minden oldalról provokálja, sündisznóvá szögeződik az ember, szöghegygel befelé — igaza van Sándor Györgynek; van aki csak úgy tanulja meg a humánumot, ha beléverik.

Műsorában Magyarországot panaszo- ta azon keveseknek, kik meghallgatták: ezt az ásványban és ásványvízben szegény, — évfordulóiban gazdag, ritkán művelt nép laktá országot. Elpanaszolta, hogy nem az állampolgárok szemét, de a látványt kellene néha kicsérélni. Megtudtuk tőle, hogy nem az a baj, ha a MÁV különvonatokat indít — egymásnak, még az sem baj, ha a nyomdáfesték gyakran bepiszkítja a sajtó tisztaságát, sőt az sem, hogy nálunk a hollét határozza meg a tudatot, és itt szombaton kettő után még a börtönök is zárva vannak, miéрт mindenki viszsza- vonul önmagába, hanem csak az a baj, hogy az ország a szebb jövő forró vizét úgy csinálja, hogy a langyos vizből kiengedi a hideget, a helyett, hogy fölmelegítené.

(Február 25-én este 8 órakor az Aulában Sándor György megismétli estjét.)

MORVAY ISTVÁN

Ismeri Ön Kierkegaardot?

A múlt század első felében élt dán filozófus és teológus, Kierkegaard azon egzisztencialisták közé tartozik, akik e filozófiai irányzat divatjának tetőfokán sem válhattak igazán népszerűvé. Az átlagolvasó tudatában az egzisztencializmus ma is főként Sartre nevével azonos, holott a startre-i filozófia csak egyik ágát, ha úgy tetszik lehetőségét jelenti az egzisztencializmus nagyon is bonyolult eszmekörének. A „Sören Kierkegaard írásaiból” címen nemrég meglehetősen válogatás azt a képet hivatott teljesebbé tenni, s néhol korrigálni is, mely a magyar nyelvű olvasó-

ban már körvonalazódott. főként Lukács György műveinek, és a Gondolat egy másik sorozatában napvilágot látott válogatásnak „Az egzisztencializmus”-nak olvastán.

Az ismeretterjesztő igénnyel fellépő, de igen magas színvonalú válogatás elé írt tanulmányában a válogató, Suki Béla Kierkegaardnak mint az egzisztencializmus megalapítójának helyét jelöli ki korának szellemi légkörében, érzékenyen kitapintva azokat a csomópontokat, ahol századunk problematikája és a kierkegaard-i egzisztencializmus illetve „paradox kereszténység” találkozik. Meghökentően izgalmas találkozni egy olyan gondolkodóval, aki a hegeli premiszából gyökeresen más konklúzióhoz jutott el, mint a kortárs Marx.

Nehéz, de élvezetes olvasmány ez a könyv, a dán filozófus szépírói kvalitásai feledtetni tudják kissé obskurnak tűnő eszmerendszerének ellentmondásait. Ez Dani Tivadar, Valaczkai László és Veress Miklós munkáját dicséri, akik nehéz feladattal bíróztak meg Kierkegaard hajlékony, indázó, a végtelenségig szubtilis mondatainak fordításakor.

T. F.

Az orvos klub terveiből

Vendégünk lesznek: Gyurkó László, Portisch Lajos, az FTC labdarúgói

A félévi vizsgaidőszak befejezése után ezekben a napokban „teljes gőzzel” folyik az Apátyi Kollégium alagsorában működő orvos klub programjának kialakítása. Mint Horváth Béla, az orvosegyetem kultúrfelelőse elmondta, folytatják az előző félévben jól bevált rendezvények sorát, valamint a nagy sikerű szakkörök is tovább tevékenykednek ebben a félévben is. Így például minden második kedden felváltva jön össze a gazdaságpolitikai és az ideológiai kör, amelyet az egyetem marxista intézete társadalmi munkában, speciálkollégiumként patronál, s eddigi előadásain minden alkalommal telt ház volt. Minden második csütörtökön a sportkör tart összejövetelt: többek között sportfilmeket vetítenek. Néhány érdekes cím a közeljövőből: a londoni 6:3, a tókiói olimpia futószámai, az 1955-ös (magyar győzelemmel végződött) kosárlabda Európa-játékok döntő mérkőzése. Minden pénteken „évfolyambulik” számára adják át a klubot, szombatonként pedig a „Hat kéz” együttes közreműködésével ótórai teát rendeznek.

Az év első felében több jelentős évforduló megünneplésére kerül sor. Ezek lebonyolítására külön munkabizottságok alakultak. Így megemlékeznek a Lenin centenáriummól, a Beethoven évfordulóról, március 15-ről, (mint a Forradalmi Ifjúsági Munka megnyitójáról is), és József Attila születésének

Az étellift

A szegedi színház stúdió-előadása a főiskolán

Február negyedikén este a Tanárképző Főiskola nagytermében mutatták be Harold Pinter „Az étellift” c. abszurd drámáját. A darabot Kovács János és Végvári Tamás Jászai-díjas színészek alakításában láthatta a közönség. Rendező: Paál István.

Meglehetősen újszerű ez a vállalkozás, hogy „házhöz szállítsák” a színházat — legalábbis a mi viszonylataink között —, s emellett nagyon szerencsésnek mondható, mert az abszurd dráma elég nagy népszerűségnek örvend, de idáig keveset kaptunk belőle. A közönségsiker azt mutatja, hogy igény van erre a műfajra — talán a megértés sem sokkal marad le mögötte —, s

65. évfordulójáról. A tervek szerint a Lenin-évforduló megünneplésében szerepel Lenin-kiállítás, az irodalmi kör előadása, meg akarják hívni Gyurkó László író, dokumentumfilmeket akar-nak Leninről bemutatni, s végül négy előadásból álló sorozatot is tervbe vet-tek Lenin életéről és munkásságáról.

Folytatódik a komoly zenei kör munkája, amelynek e félévi érdekessége az lesz, hogy a záróösszejevetelen nagy-szabású vetélkedőt rendeznek. Az első félévben a színházzal kialakult jó kapcsolatot tovább mélyítik: Bicskey Károly színművészt és Vadas Kiss László operaénekest hívják meg egy-egy es-tére. A sakk-kör szokásos foglalkozá-sain kívül május elején szeretnék ven-dégül látni Portisch Lajos nemzetközi nagymestert is. Ugyancsak sporttárgyú hí: jól haladnak a tárgyalások az FTC labdarúgó csapatával, s ennek alapján valószínű, hogy a SZEOL elleni bajno-ki mérkőzésre egy nappal korábban ér-keznek majd Szegedre a zöld-fehérek, s baráti beszélgetésre ellátogatnak az orvosklubba — még a mérkőzést meg-előzően. Ugyancsak szeretnék ugyanezt megvalósítani a Bp. Honvéd esetében is. Végül: a vezetőség lehetőséget kí-ván biztosítani a klub irodalmi szin-padának, kamarazenekarának és népi tánc csoportjának fellépésére is, amelyek időpontja kizárólag e szakköröktől függ.

R. E.

Szalagavató

A Ságvári Endre Gyakorló Gimnázium KISZ-bizottsága február 14-én rendezte meg a IV. osztályosok hagyományos szalagavató bálját.

Nyugdíjazás

A SZOTE rektori hivatalának csoportvezetője dr. Csapó Ödön nyugdíjazása következtében a rektori hivatal vezetését dr. Vas Zoltán vette át.

Külföldi út

Greifswaldi testvéregyetemünkre utazott 10 hónapos ösztöndíjas tanulmányútra dr. Kanyó Zoltán, a Germán Nyelvek és Irodalmak Tanszékének tanársegédje.

★

A JATE Ságvári Endre Gyakorló Gimnáziumának fiatal oktatói Ballács Klára és Hevér Lászlóné, a Szovjetunióba utaznak, ahol február 25. és április 10. között nyelvi továbbképzésen vesznek részt.

Jogászok továbbképzése

A vállalati munkaügyi jogászok részére szervezett tanácskozást február 12-én a JATE Állam- és Jogtudományi Kara mezőgazdasági és munkaügyi tan-székének munkaközössége.

épp ezért reméljük, hogy a vállalkozás nem lesz egyedülálló.

Ami a darabot illeti — addig nem merészkedem, hogy értékelni merjem, mivel ez nagyobb elmélyedést kívánna. Rendkívül összetett problémákat súrít a szerző egyetlen órahosszába, ezért néhol úgy tűnik, hogy még az „alkonfliktusok” is erőltetettek. Talán szerencsésebb lett volna az érthetőség szempontjából, ha az első próbálkozás kevesebb kétséget hagy a szép számmal összegyűlt közönségben. Mindent összevetve azonban csak elismeréssel adóztatunk a kísérletezőknek, a művészeknek.

LAKATOS ATTILA

